

Adalékok a konvenciók lélektanához

Válasszunk ki taláalomra két nevet. Mondjuk Józsefet és Ferencet.

József: Én vagyok József.

Ferenc: Én Ferenc vagyok.

J.: Te Ferenc vagy.

F.: Te József vagy.

J.: Te Ferenc vagy, mert én József vagyok.

F.: Te József vagy, azért vagyok én a Ferenc!

J.: A Ferenc? A Ferenc nem lehetsz, csak Ferenc lehetsz!

F.: Ha nem lehetek a Ferenc, akkor nem lehetek!

J.: De vagy!

F.: Vagyok.

J.: Ha nem lehetsz, akkor nem is vagy.

F.: Akkor nem vagyok!

J.: Ez logikailag lehetetlen.

F.: Akkor vagyok!

J.: De nem lehetsz!

F.: Akkor nem vagyok!

J.: De ez logikailag lehetetlen.

F.: Kezdjük előlről, akkor talán világosabb lesz.

J.: Jó, kezdjük előlről, de most én leszek Ferenc, és azzal kezdjük, amivel abbahagytuk.

Két nevet választottunk taláalomra. De a két név most már önálló életet kezdett: saját maga választott. Ferenc immár tényleg a Ferenc, József pedig a József.

J.: Kezdjük előlről, akkor talán világosabb lesz...

F.: De ez logikailag lehetetlen!

J.: Miért volna lehetetlen?

F.: Nem azért lehetetlen, mert lehetetlen, hanem, mert abban egyeztünk meg, hogy ismét végigbonyolítjuk a párbeszédet.

J.: De ha előlről kezdeni logikailag lehetetlen, akkor nem kezdhettük előlről!

F.: De abban állapodtunk meg, hogy előlről kezdjük.

J.: De ez logikailag lehetetlen.

F.: Én mondom, hogy logikailag lehetetlen.

J.: Én is azt mondom, hogy logikailag lehetetlen.

F.: Te nem mondhatod!

J.: Ha én nem mondhatom, akkor te sem mondhatod, mert te csak annyiban vagy Ferenc, amennyiben én József, és én annyiban vagyok József, amennyiben te Ferenc vagy, ezért mindegyikünk mindent elmondhat, amit kettőnk közül az egyik elmondhat.

F.: De egyszerre nem mondhatjuk ugyanazt, mert akkor nincs többé köztünk semmi különbség.

J.: A különbség az, hogy nincs különbség.

F.: Akkor viszont nincs többé dialógus.

J.: Éljen a monológus!

F.: Vesszen a dialógus!

J.: Én vagyok a Józsefferenc!

F.: Én vagyok a Józsefferenc!

Együtt: Honnan tudom vajon, hogy Józsefferenc vagyok?

Két név önmagát választotta, és ezzel saját életét kezdte élni. De a választás elégtelennek bizonyult arra, hogy egy logikailag indokolt dialógus alakuljon ki közöttük. Dilemmájuk egy pillanatra megoldódott: megszüntették ugyanis egymást, és ezzel a dialógust. Elfogadták azt a konvenciót, hogy ők egyek és ugyanazok. De máris újabb dilemma született: honnan tudja Józsefferenc, hogy ő éppen Józsefferenc?

Józsefferenc: Józsefferenc vagyok, amennyiben van egy Ferencjózsef, akihez képest az vagyok aki, vagyis Józsefferenc.

Ferencjózsef: Én annyiban vagyok, amennyiben te vagy.

J—f: Akkor én is vagyok.

F—j: Vagy!

J—f: Jó. Beszéljünk.

F—j: Miért ne? Beszéljünk; vagy folytassunk dialógust, hiszen két ember egymással folytatott összefüggő beszélgetését dialógusnak tekinthetjük.

J—f: És ha én nem tekintem?

F—j: Jó, nem tekintjük, hanem tekintem!

J—f: Én nem tekintem, és te tekinted?

F—j: Igen, te nem tekinted, és én tekintem!

J—f: De akkor nincs dialógus, mert a dialógus két embernek egymással folytatott összefüggő beszélgetése! És hol van itt az összefüggés?

F—j: Jó, akkor én sem tekintem.

J—f: Te sem tekinted, és én sem tekintem?

F—j: Igen, te sem, én sem tekintjük.

J—f: Akkor mi a különbség közöttünk?

F—j: Akkor nincs semmi különbség közöttünk.

J—f: Akkor nincs dialógus.

F—j: Nincs dialógus.

J—f: Éljen a monológus.

F—j: De a monológus belső dialógus!

J—f: Akkor nincs monológus.

F—j: Nincs monológus...

J—f: De honnan tudom, hogy nincs monológus?

Együtt: De honnan tudom, hogy nincs monológus?

Látjuk, két összetett név eljutott ahhoz a sajnálatos konklúzióhoz, hogy nincs monológus. A következtetések szigorú láncaából most már egyetlen szem hiányzik: honnan tudják, hogy nincs monológus? Rögtön megvizsgáljuk érveiket, de előbb egy kis matematikai műveletet végzünk. Az egyszerűség kedvéért Józsefferencferencjózsefet, aki ezt a végső kérdést feltette, a következőkben csak Józsefnek fogjuk nevezni. Tehát:

József: Honnan tudom, hogy nincs monológus?

Ferenc: Együtt jutottunk erre a konklúzióra.

J: Vagyis egy dialógus eredménye ez a konklúzió.

F: Egy dialógusé! Ez közötttem és közöttted zajlott le.
 J: Értem. A dialógus megszüntette a monológust?
 F: Nem, a monológus szüntette meg a dialógust.
 J: Vegyük sorjában: előbb volt a dialógus.
 F: Nem! Előbb volt a monológus.
 J: Nem volt monológus, ez igaz, de erre a konklúzióra egy dialógusban jutottunk.
 F: Vagyis ha nincs monológus, akkor ehhez egy dialógus szükséges?
 J: A dialógus nem szükséges, ha nem szükséges a monológus.
 F: Tehát sem monológus, sem dialógus...
 J: Sem, sem!
 F: Akkor Ferenc sem szükséges, de József sem.
 J: Valóban!
 F: Érdekes. Mi egy konvenciót jelképezünk, amely csak annyiban szükséges, hogy elfogadjuk ezt a konvenciót.
 J: Vagyis, ha a konvenció megszűnik, elveszti szükségszerűségét, akkor mi sem létezőnk.
 F: Nem létezőnk.
 J: Nem vagyunk.
 F: Nem létezőnk.
 J: Létezőnk, de nem vagyunk.
 F: Hogyhogy létezőnk, de nem vagyunk?
 J: Úgy, hogy nem vagyunk, és éppen ez a létezésünk.
 F: Én akkor Nemferenc vagyok.
 J: Igen, te vagy a Nemferenc, én pedig a Nemjózsef.
 F: Mi vagyunk a Nemek.
 J: Igen, mi vagyunk a Nemek.
 F: De csak akkor, ha elfogadjuk azt a konvenciót, hogy a Nemek: vannak.
 J: Igen, Nemségünkben van az igenségünk.
 F: Vagyis mint Nemek — Igenek is vagyunk, a Nemség igensége.
 J: Ez logikailag lehetetlen: a mi minőségünk a Nem, a Nemség igenségében viszont az igenség a minőség!
 F: Akkor mi vagyunk az Igenség Nemsége.
 J: Mi nem vagyunk!
 F: De vagyunk!
 J: Igen, mi nem vagyunk.
 F: Nem, mi nem vagyunk.
 J: Nem, mi igen vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen vagyunk.
 J: Nem, mi nem igen nem vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen nem igen vagyunk.
 J: Nem, mi nem igen nem igen nem vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen nem igen nem igen vagyunk.
 J: Ne folytassuk!
 F: Ne folytassuk.
 J: Ha nem folytatjuk, akkor nem vagyunk.
 F: Nem vagyunk.
 J: De ha tudjuk, hogy nem vagyunk, akkor vagyunk.
 F: Akkor vagyunk.
 J: Igen, mi vagyunk.
 F: Vagyunk, ha folytatjuk, de ha nem folytatjuk, akkor nem vagyunk.
 J: Igen, mi nem vagyunk.
 F: Nem, mi nem vagyunk.

J: Nem, mi igen vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen vagyunk.
 J: Nem, mi nem igen nem vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen nem igen vagyunk.
 J: Nem, mi nem igen nem igen nem vagyunk.
 F: Igen, mi nem igen nem igen nem igen vagyunk.
 J: Nem lehet folytatni...
 F: Nem lehet folytatni...
 J: Miért nem lehet folytatni?
 F: Mert nem lehet!
 J: Igen, mert nem lehet.
 F: Nem, mert nem lehet.
 J: Igen, nem lehet folytatni, mert nem lehet.
 F: Nem, nem igen, hanem nem lehet folytatni.
 J: Igen, nem, nem igen, hanem nem lehet folytatni.
 F: Nem, nem igen, igen nem, nem igen nem lehet folytatni.
 J: Ez logikailag lehetetlen.
 F: Igen, ez lehetetlen.
 J: Tehát ez a lehetetlen.
 F: Igen az a lehetetlen.
 J: Vagyis lehet a lehetetlen.
 F: Nem lehet, hanem van.
 J: Igen, van.
 F: Akkor lehetséges.
 J: Nem, mert nincs!
 F: Van és nincs!
 J: Van és nem van?
 F: Nem van és van?
 J: Fogadjuk el ezt a konvenciót.
 F: Fogadjuk el ezt a konvenciót.
 J: Tehát nem van és van.
 F: Igen, nem van és van.

Látjuk, József és Ferenc érvelése nem járt megnyugtató eredménnyel, de párbeszédüknek mégis volt némi haszna: megfogalmazták létük végső dilemmáját. Ha József van, akkor Ferenc nem van, de ha Ferenc nem van, akkor József is nem van, ha Ferenc is, József is nem van, akkor mindketten vannak. Hagyjuk, kászálódjanak ki ők maguk a dilemmából, de könnyítsünk helyzetükön legalább azzal, hogy egyiküket Vannak, a másikat Nemvannak nevezzük ezentúl.

Van: Én Van vagyok.
 Nemvan: Én nemvan vagyok.
 V: Az én Vanságom a te Nemvanságod.
 N: Az én Nemvanságom a te Vanságod.
 V: Beszéljessünk!
 N: Beszéljessünk...
 V: Miről beszéljessünk?
 N: Egy semleges témáról.
 V: Jó, beszéljessünk egy semleges témáról! Hogy vagy?
 N: Én nem vagyok.
 V: Nem kértem, hogy bemutatkozz. Azt kértem, hogy vagy?
 N: Nem vagyok, de jól vagyok.
 V: Ez logikailag lehetetlen.
 N: Akkor nem vagyok, de rosszul vagyok.

- V: Ez logikailag lehetetlen.
 N: Ha semleges témáról sem tudunk beszélgetni, akkor ne beszélgesünk.
 V: Próbáljuk meg még egyszer.
 N: Próbáljuk... Szép az idő...
 V: Szép az idő...
 N: Szép az idő...
 V: Szép az idő...
 N: Ez nem beszélgetés. Mondjuk, csúf az idő...
 V: Jó, csúf az idő...
 N: Ez nem beszélgetés. Ha én azt mondom, szép, akkor te mondjad, csúf.
 V: Jó.
 N: Szép az idő!
 V: Csúf az idő!
 N: Szép...
 V: Csúf...
 N: Vagy szép, vagy csúf, vagy átmeneti!
 V: Átmeneti.
 N: Nem átmeneti.
 V: Akkor nem átmeneti. Szép!
 N: Csúf.
 V: Ez nem beszélgetés.
 N: Ez nem beszélgetés.
 V: Nem dialógus.
 N: Monológus.
 V: Akkor én nem vagyok, mert én csak azért Van, mert te Nemvan, és ha te Nemvan, akkor én is Nemvan.
 N: Te is? Nem, te sem Nemvan!
 V: Én se Nemvan, te se Nemvan.
 N: Ez logikailag lehetetlen.
 V: Valóban, ez logikailag lehetetlen.

Látjuk, hogy V. és N. nem tudott zöldágra vergődni. Ők léteznek, de nincsenek. És tudják, hogy nincsenek.

Pontosabban legalább annyit tudnak magukról, hogy valóban lehetetlen logikailag, hogy ne legyenek. Tehát vannak, amennyiben ez a „valóban“ közös kincsük, de éppen azért nincsenek, mert csak ez a közös kincsük van. V. és N. dialógusa zsákutcába fut, mert megszünteti a dialógust, tehát magát V-t és N-t. No de siessünk még egyszer utoljára V. és N. segítségére. Ismerjük el nekik, hogy nincsenek és mégis vannak, amennyiben az egyik egy információt képes közölni, és a másik egy információt képes befogadni. Ez az információ a „valóban“. Ám ebben az információban nincsen semmiféle tartalom, mert ha volna, akkor megszüntetné az információt, ahogy ezt a beszélgetés logikájában láttuk. Nevezzük tehát V-t A-nak, információ forrásnak, N-t B-nek, az információ befogadójának, avagy ha úgy tetszik, megfordítva. Az egyik tehát A és a másik B.

- A: Egy.
 B: Egy.
 A: Egy.
 B: Egy.
 A: Egy.
 B: Egy.

Bocsánat, egy pillanatra megszakítjuk gépezetünk működését, mert elfelejtettük, hogy a befogadó sem passzív, és újraközi az információt, vagyis B egyúttal A, és, ahogy ez az eddigiekből nyilvánvaló, A egyúttal B is. Tehát:

Abé: Egy.

Béa: Egy.

Abé: Egy.

Béa: Egy.

Abé: Egy.

Béa: Egy.

Látjuk, rendkívül értelmes párbeszéd alakult ki A és B között, de miután az információ közlése és befogadása, újraközlése és befogadása mit sem változtat az információn, A-t és B-t egyszerűen megszüntetjük, és marad a tiszta információ. Ezt most kibocsátjuk a világegyetembe, hátha valahol értelmes lények élnek, felfogják az üzenetet, és válaszolnak. Ez az egyetlen módja a kozmikus párbeszédnek, amely kimozdítja az emberiséget földi elszigeteltségéből. Tehát: egy, egy, egy, egy, egy, egy, egy...

BRETTER GYÖRGY

MUHI SÁNDOR: Arvizi emlék